

RUS TILINI O'RGANISHDA KOMMUNIKATIV MULOQOTNING LINGVOKULTUROLOGIK ASPEKTLARI

Xalimova Nodira Baxronkulovna

Samarqand Zarmed Universiteti Tillar kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu tezisdá rus tilini o'rganishda kommunikativ muloqotning lingvokulturologik aspektlarini tahlil qiladi. Rus tilidagi muloqot faqat grammatika va leksikaga asoslanmaydi, balki tilni o'rganishda madaniy, ijtimoiy va psixologik omillarni ham inobatga olish zarur. Unda til o'rganuvchilarning rus tilidagi an'analar, milliy mentalitet va kontekstual xususiyatlarni tushunishi tilni samarali o'rganishda qanday ahamiyatga ega ekanligi haqida so'z yuritiladi. Shuningdek, tilni o'rganishda rasmiy va norasmiy muloqotning farqlari va madaniy qadriyatlarning tilga ta'siri ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: kommunikativ muloqot, lingvokulturologik aspektlar, mentalitet, ijtimoiy munosabatlar, psixologik xususiyatlar, kontekstual xususiyatlar.

Kirish. Rus tili, dunyo bo'ylab millionlab odamlar tomonidan so'zlashuv tilida ishlatiladi. Til o'rganish jarayonida faqat grammatik qoidalar va so'z boyligini o'rganish yetarli emas, balki, tilni o'rganayotgan shaxs shu tildagi muloqotning madaniy va kontekstual jihatlarini ham tushunishi lozim. Rus tilidagi kommunikativ muloqotning lingvokulturologik aspektlari til o'rganishni yanada samarali qiladi, chunki ular tilni o'ziga xos madaniyat kontekstida tushunishga yordam beradi.

Kommunikativ muloqot, biror til o'rganilayotganida, faqat grammatik va leksik o'zgarishlarni o'z ichiga olmaydi, balki tilning madaniy kontekstini ham hisobga olishni talab etadi. Til nafaqat so'zlarning yig'indisi, balki o'sha tilda so'zlashuvchi jamiyatning psixologik, madaniy va ijtimoiy xususiyatlarini aks ettiruvchi vositadir. Shu sababli, rus tilini o'rganishda kommunikativ muloqotni tushunish, o'zaro muloqotda tilning madaniy asoslarini anglash zarur. Lingvokulturologik yondashuv, tilni o'rgatishda, madaniyatning o'ziga xosligi va tilning muloqotda qanday ishlatilishini tushunishga yordam beradi.

Asosiy qism. Har bir tilning o'ziga xos madaniyati mavjud bo'lib, bu tilning o'ziga xos xususiyatlarini, iboralari va so'z boyligini shakllantiradi. Rus tili, masalan, rus xalqining tarixiy, madaniy va psixologik xususiyatlarini aks ettiradi. Tilni o'rganishda, faqat grammatik qoidalarga emas, balki suhbatlarning kontekstiga va madaniy qadriyatlarga ham e'tibor berish zarur. Misol uchun, rus tilida salomlashish yoki rasmiy va norasmiy tarzda murojaat qilish — bu rus madaniyatidagi ijtimoiy ierarxiyaning bir ko'rinishi. "Vy" va "ty" kabi rasmiy va norasmiy murojaatlar rus tilining o'ziga xos madaniyatidan kelib chiqadi. Bu tilning jamiyatdagi ijtimoiy munosabatlar bilan qanday bog'liq ekanligini ko'rsatadi.

Rus tilining psixologik jihatlarini til o'rganish jarayonini sezilarli darajada ta'sir qiladi. Masalan, rus tilida hazil-mutoyiba va ironiya muhim o'rin tutadi. Bu rus xalqining o'zaro muloqotda qanday munosabatda bo'lishini, odamlar o'rtasidagi ijtimoiy masofani tushunishga yordam beradi. O'rganuvchi, rus tilining psixologik o'ziga xosliklarini tushunib, o'zaro suhbatda tilni to'g'ri ishlatish imkoniyatiga ega bo'ladi. Bunday psixologik omillar til o'rgatuvchilarning o'qitish usullarini shakllantirishda ham muhim rol o'ynaydi. Rus tilini o'rganishda milliy mentalitetning o'rni juda katta. Madaniyat, mentalitet va til o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni

tushunish, tilni o'rganishda muvaffaqiyatga erishishda muhimdir. Misol uchun, ruslar o'zaro suhbatlarda jiddiylik va hurmatni saqlashni muhim deb bilishadi. Shuningdek, suhbatda qat'iylik, lekin ochiqlik ham talab qilinadi. Ushbu o'ziga xosliklarni tushunish til o'rganuvchilariga muloqotda to'g'ri kontekstni tanlashda yordam beradi. Rus tilidagi muloqotda kontekstual xususiyatlar ham muhim o'rin tutadi. Ijtimoiy vaziyatning rasmiy yoki norasmiyligi, suhbatning maqsadi va konteksti tilni to'g'ri ishlatishda katta ahamiyatga ega. Misol uchun, rus tilida odamlarni rasmiy yoki norasmiy tarzda chaqirish madaniy normalarga bog'liqdir. "Vy" va "ty" tarzida murojaat qilish ijtimoiy aloqalarning rasmiy yoki norasmiyligini bildiradi. Shu bilan birga, rus tilidagi iboralar va ifodalar faqat muloqotda o'zaro tushunishni ta'minlabgina qolmay, balki madaniy qiymatlarni ham aks ettiradi.

Lingvokulturologik aspektlarning til o'rganishda ahamiyati kundan-kunga ortib bormoqda. Yangi ta'lim metodikalari tilni o'rgatishda madaniy va psixologik omillarni hisobga olishni, tilni shunchaki grammatika emas, balki muloqotning madaniy vositasi sifatida ko'rishni talab qiladi. Bu yondashuv tilni o'rganayotgan shaxsni nafaqat til qoidalariga, balki o'sha tilda so'zlashuvchi jamiyatning madaniy xususiyatlariga ham o'rgatadi. Bunday yondashuvlar til o'rganishda ko'proq muvaffaqiyatga erishish uchun zarur bo'lib, til o'rganuvchilarga haqiqiy muloqotda yaxshi natijalarga erishishga yordam beradi.

Rus tilida muloqot faqat til qoidalari bilan cheklanmaydi, balki u rus xalqining mentaliteti, tarixiy tajribalari, an'analari va madaniy qiymatlari bilan chambarchas bog'liqdir. Har bir til nafaqat til qurilishidan, balki o'sha tilda gaplashuvchi jamiyatning madaniy xususiyatlaridan ham o'ziga xosdir. Misol uchun, rus tilida "пожалуйста" (iltimos) so'zining ishlatilishi ko'plab madaniy vaziyatlarda kutiladi va bu so'zning talaffuzi madaniyatning o'ziga xosligini aks ettiradi.

Kommunikativ muloqotda til o'rganuvchilar uchun rus tilining psixologik o'ziga xosliklarini tushunish muhimdir. Til o'rganish jarayonida muloqotda rus xalqining psixologik yakuniyati, ijtimoiy hiyla-nayranglar, hazil-mutoyiba, va o'zaro hurmatni aks ettiruvchi so'zlar va iboralar keng qo'llaniladi. Shu nuqtai nazardan, rus tilini o'rganishda, so'z va iboralarining psixologik ta'sirini tushunish muhim ahamiyatga ega.

Tilda to'g'ri muloqot qilish faqat grammatikani bilish bilan bog'liq emas, balki ijtimoiy kontekstni to'g'ri tushunish ham muhimdir. Misol uchun, rus tilida odamlarni "по имени" (ism bilan) yoki "по отчеству" (ota ismi bilan) chaqirish madaniy nuqtai nazardan farqlanadi va bu ijtimoiy aloqalarning norasmiy yoki rasmiyligini bildiradi. Tilni o'rganishda kontekstual xususiyatlar - suhbatning rasmiy yoki norasmiyligi, vaziyatning umumiy xususiyatlari - muhim rol o'ynaydi.

Xulosa. Rus tilini o'rganishda lingvokulturologik aspektlar juda katta ahamiyatga ega. Til o'rganuvchilarga nafaqat grammatik qoidalarni, balki o'sha tilda so'zlashuvchi jamiyatning madaniy va ijtimoiy qadriyatlarini tushunish, lingvistik an'analarga mos ravishda muloqot qilishni o'rganish muhimdir. Shu tarzda, rus tilini chuqur o'rganish orqali til nafaqat texnik vosita, balki jamiyatning madaniy va psixologik ifodasi sifatida tushuniladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Kreidler, C. W. (1998). *Introducing English Semantics*. Routledge.
2. Whorf, B. L. (1956). *Language, Thought, and Reality*. MIT Press.
3. Gudykunst, W. B. (2003). *Bridging Differences: Effective Intergroup Communication*. SAGE Publications.
4. Vygotsky, L. S. (1986). *Thought and Language*. MIT Press.
5. Sapir, E. (1921). *Language: An Introduction to the Study of Speech*. Harcourt Brace.